

janovi dobi Mezija ni bila več enotna provinca, saj je bila 86 razdeljena na dve), na tretji karti bi morali kot kraje, kjer je bilo krščanstvo razširjeno »v prvih treh stoletjih«, označiti tudi Sirmij, Salono, Petoviono in Cibale z zanesljivo izpričanimi krščanskimi skupnostmi vsaj v drugi polovici 3. stoletja.

Te in podobne nedoslednosti so le neznamna »lepotna« napaka v knjigi, ki bo za vsakogar, ki se ukvarja z zgodovino rimskega cesarstva, izvrsten študijski pripomoček.

Rajko Bratož

Geschichte und ihre Quellen. Festschrift für Friedrich Hausmann zum 70. Geburtstag. Herausgegeben von Reinhard Härtel. Graz 1987, 668 strani.

Nad petdeset avtorjev, ki je bilo v tesnejšem stiku z jubilentom, mu je v tem zborniku posvetilo svoje razprave. Friedrich Hausmann je avstrijski zgodovinar, ki se je posvetil predvsem osnovnim zgodovinskim vedam. Leta 1957 je bil imenovan za izrednega profesorja pomožnih zgodovinskih ved na Dunaju, od leta 1964 do upokojitve leta 1988 pa je deloval kot redni profesor za zgodovinske osnovne vede na univerzi v Gradcu. V Gradcu je bil istočasno predstojnik Inštituta za zgodovinske pomožne vede, ki se je leta 1979 preoblikoval in preimenoval v Inštitut za osnovne zgodovinske vede, ki ga vodi izdajatelj zbornika R. Härtel. Inštitut je danes med vodilnimi pri računalniški obdelavi srednjeveških listin v Evropi.

Hausmannova bibliografija obsega najrazličnejše naslove od zgodovine zgodnjega srednjega veka do najnovejše zgodovine. Vendar je težišče na srednjeveških listinah. Eno njegovih največjih del je edicija listin nemških kraljev in cesarjev Konrada III. in njegovega sina Henrika (Die Urkunden der deutschen Könige und Kaiser. 9. Band: Die Urkunden Konrads III. und seines Sohnes Heinrich. / = Monumenta Germaniae Historica. Diplomatum regum et imperatorum Germaniae tomus IX: Conrad III. et filii eius Henrici diplomata. Wien—Köln—Graz 1969, XXX + 824 strani). Zaupano pa mu je bilo tudi nadaljevanje dela »Urkundenbuch der Steiermark und ihrer Regenten«, ki še ni končano.

Zbornik prinaša kratek življenjepis F. Hausmanna, razprave in bibliografijo F. Hausmanna. Razprave so po poglavjih razdeljene na zgodovino zgodnjega in visokega srednjega veka, zgodovino poznega srednjega veka, zgodovino novega veka in sodobne zgodovine, tem pa sledita poglavje, posvečeno diplomatiki, in poglavje, posvečeno proučevanju virov, metodiki ter drugim zgodovinskim pomožnim in mejnim vedam. V skladu z naslovom zbornika so vse razprave zgrajene na osnovi primarnih virov. Med avtorji sicer ni nikogar iz Slovenije, vendar se razprave marsikje dotikajo tudi slovenskega ozemlja.

V prvem poglavju obravnavajo razprave vprašanje časa delovanja sv. Ruperta v Salzburgu (je bila to druga polovica 7. stoletja ali druga polovica 6. stoletja?); izvor in pomen formule »Gratia Dei« pri maziljenju kraljev v času Pipina in Karla Velikega; nove podatke k življenju škofa Otona freisingkega. Reinhard Härtel pod naslovom »Neka duhovniška kariera v 12. stoletju« predstavlja duhovniški vzpon Romulusa, zelo živo spremlja njegovo življenjsko pot na osnovi neštetihih različnih listinskih podatkov od leta 1161, ko ga je prvič odkril kot pisca neke listine za oglejskega patriarha, do leta 1202, ko je najverjetneje umrl kot škof mesta Como. Romulus je bil notar treh oglejskih patriarhov, kaplan in »magister scholarum«. V patriarhovi službi je prepotoval tudi slovensko ozemlje, kolikor je bilo v mejah oglejskega patriarhata: Kranjsko, Koroško, Spodnjo Štajersko in Istro. Naslednje razprave obravnavajo še: vlogo škofa Liutpolda iz Mainza, ki je zasedal škofovski sedež v letih 1051—1059 in njegov položaj v okviru cesarstva; bolgarsko etnogenezo v srednjem veku; vprašanje treh nanovo odkritih imen (Hunfrid, Witagowo in Heimo) v čedadskem evangeliju; titulacije bazilike v Ogleju; »pariagium« kot sredstvo teritorialne politike Staufovcev; samozavest in samorazumevanje otonskih žena v zrcalu historiografije 10. stoletja; strateški pomen soteske pri Veroni in Gardskega jezera za pohode nemških kraljev v Italijo v visokem srednjem veku. Zadnja razprava iz tega poglavja pa razmišlja o zgodovinskih izhodiščih sage o Rüdigerju.

Zgodovini poznega srednjega veka so posvečene razprave, ki obravnavajo: dejavnost štajerskih deželnih glavarjev v času Otokarja II. iz Češke v luči listin; prvi dokaz za uporabo mučenja pri sodnih procesih v Nemčiji; samostan Podkloster ob potresu leta 1348; post in omejevanje jedi v poznem srednjem veku. Alois Kernbauer iz Gradca obravnava vinsko trgovino v poznem srednjem veku. Dobren del razprave je posvečen slovenskemu delu Štajerske ter pomenu Maribora, Radgone, Ptuja in Slovenske Bistrice v takratni vinski trgovini. Razprava prinaša veliko število novih podatkov iz Štajerskega deželne Arhiva. Naslednje razprave obravnavajo: condottiere in vojaške poveljnike od 14. do 16. stoletja; drugo potovanje cesarja Friderika III. v

Rim (poleg političnega pomena so predstavljeni tudi stroški potovanja in cene posameznih artiklov); družino Münzmeister iz Oberzeiringa. **Roland Schäffer** je posvetil svojo razpravo vprašanju porekla zgodnjih »kranjskih« Baumkircherjev. Poreklo predvideva na Tirolskem in objavlja dve genealogiji, tirolsko in kranjsko ter gornještajersko in koroško. Dalje obravnavajo razprave: Maksimilijana I. in Nemški red na Poljskem; nazore Maksimilijana I. in Mateja Langa do vprašanja legacije v Nemčiji; zadnji prispevek v tem poglavju pa obravnava zgodovinopisje zgodovinarja, teologa in diplomata Ebendorferja v 15. stoletju.

V poglavju zgodovina novega veka in sodobna zgodovina so objavljeni prispevki: o študentih iz stare Bavarske na graški univerzi v letih 1620—1710; o zgodovini republike Avstrije v luči šal, anekdot in satir; o študiju zgodovinskih ved na habsburških univerzah do 19. stoletja. Razprava »Metamorfoze in konsekvence« je posvečena študiju splošne zgodovine po letu 1848 na univerzah na Dunaju, v Pragi in v Gradcu. **Stefan Karner** obravnava »Gospodarske in socialne pogoje za vzpon nacionalizma na Koroškem«. **Rüdiger Malli** predstavlja konflikt med realno in nacionalno politiko ob okupaciji Bosne in Hercegovine pri različnih strankah v monarhiji. Razprava je grajena na osnovi stališč strank v državnem zboru. **Othmar Pickl** analizira doprinos Štajerske k zmagi nad Turki pri Harsanyju leta 1687. Avtor posveča veliko pozornost preskrbi armade s hrano, pomembno prometnico pri tem predstavljata Drava in Mura. **F. O. Roß** razpravlja o funkciji ter posestni in gradbeni zgodovini gradu Rabenstein v Labotski dolini v 16. stoletju. **Helfried Valentinitzsch** iz Gradca obravnava čarovniške procese v Laškem v 17. stoletju.

V poglavju o diplomatiki so razprave o: vlogi prejemnikov pri pisanju diplom Friderika I.; domnevni ustanovni listini župnije Allensteig; listini papeža Honorija III. knezu Leopoldu VI. iz Avstrije leta 1219, da nima nihče pravice izobčiti njega, njegove žene in otrok; srednjeveških listinah samostana Fulda; odnosu škofa Ulrika iz Passaua do samostana Seitenstetten; o pergamentu »Codex epistolaris Rudolphi I. Romanorum regis«, ki se nahaja v mestni biblioteki mesta Trier; o diplomu kralja Karla z dne 9. septembra 878; o kolonizacijski in posestni zgodovini srednjega Mühlviertel.

V zadnjem poglavju so razprave o: najstarejših finskih pečatih; srednjeveških privilegijih in novodobnih izročilih; o knjigi »A. E. I. O. V. 'Aller Ehren ist Österreich voll' dr. Richarda von Kralika; o novem pečatu Henrika V. iz časa njegovega kraljevanja; o ročnih napisih na pohištvu; o romanski književni umetnosti iz samostanske biblioteke St. Florian; o izgubljenem poročilu o dejanjih cesarja Henrika VII. glede politike do Italije; o teoriji in metodiki zgodovinopisja vsakdanje zgodovine. **Ingo H. Kropač** predstavlja računalniške metode obdelave treh glavnih projektov Raziskovalnega inštituta za osnovne zgodovinske vede v Gradcu: Urkundenbuch der Steiermark und ihrer Regenten (F. Hausmann), Urkundenbuch des Patriarhats Aquileia (F. Hausmann, R. Härtel) in projekt ustvarjanje obsežne banke podatkov pod naslovom »Prosopographische Datenbank zur Geschichte der südöstlichen Reichsgebiete bis 1250 (F. Hausmann, I. H. Kropač). Ostali prispevki obravnavajo še: vprašanje datiranja urbarja grofov Monfort in najstarejših Teuffenbachovskih urbarjev iz prve polovice 15. stoletja; pripombe k najstarejšim pečatom della Scala iz Verone in neznano izročilo testamenta Alberta I. della Scala (umrl leta 1301); nekatere rokopisne fragmente iz Moggia; vprašanje računalniške obdelave podatkov večplastnih edicij; bavarsko poimenovanje dni v nemških listinah 13. stoletja.

Vinko Rajšp

Georges Duby, **Vitez, žena i svećenik** (hrvaški prevod dela *Le chevalier, la femme et le pretre. Le mariage dans la France féodale*), Split : Logos, 1987, 215 strani (z najpomembnejšo bibliografijo G. Dubyja in spremno besedo Iva Babića). (Vrtlozi, biblioteka povijesnih djela 2).

Tema Dubyjeve knjige je pravzaprav ena sama: vzpostavitev pogleda evropske zahodne kulture na najintimnejšo človeško skupnost, na (v javnosti verificirano ali pa tudi ne) zasebnostno zvezo moškega in ženske. Gre za problematiko razumevanja, ki je bodisi s sprejemanjem bodisi z zavračanjem svojega miselnega vzorca in njegovih usodlin usodno vplivalo na medčloveška razmerja omenjenega kulturnega kroga vse od časov s strani Dubyjevega pisanja (okoli 1000—1200) do današnjih in prihodnjih dni.

Prvo tisočletje krščanskega verovanja je mimo: stari celini se je vsililo ne le za edino dovoljeno veroizpovedovanje in modrovanje, temveč tudi za edino zveličaven način življenja. Krepko je že bilo v sedlu, nič več se mu ni bilo treba prilagajati svetu, kakor o prvih časih, temveč je začelo svet prilagajati sebi: Cerkev je tudi dejansko postala enotna in povsod pričujoča ustanova. Filozofi so prvič na evropskih